

San Mateo, l'endemà del sis d'octubre de 1964

CUB4(1)

Universitat Autònoma de Barcelona
Biblioteca d'Humanitats

Estimat Pere:

M'ha fet molt content que t'hagi interessat la meua opinió sobre L'ombra de l'atzavara. Desitjo que el bouleversement que el llibre ha produït en mi afecti altra gent. No massa, però. Perquè si tornem molts alhora ens hauran d'acollir en camps de concentració. Ja m'imagino la platja de Montgat al Masnou plena de barraques estil Argelès! El problema consistirà en trobar un nou senyor notari Guin, però estic segur que tu mateix tornaràs a descobrir-me'n un altre.

Què et sembla si ens poséssim a estudiar plegats les nostres possibilitats de reincorporació? Deixem de banda el convenciment del retorn. Ja el tinc, ben febrós i arrelat, i més val que anem per feina. En primer lloc hem de liquidar el problema d'ací. Suposem que pugui traspasar la casa de San Mateo i que algú accepti de quedar-se-la fins a la liquidació. No crec que sigui massa difícil, sobretot si jo renunciava als diners que ja hi porto esmerçats (prop de cent mil pesos, que no és qualsevol banya de lloro) i podria ésser un esquer per al nou comprador el fet de prendre possessió de la casa, funcionant tot, i sense haver de pagar l'enganche, amb gespa i arbres arrelats, més ben arrelats, pel que es veu, que nosaltres mateixos. Diguem que hi deixés els mobles, i em doldria pel refrigerador, el tocadiscs, la taula del menjador, el piano i quatre tauletes. Tot el demés és fàcil trobar-ho a altres bandes. I també aquests mobles predilectes es poden aconseguir... amb diners. No podria renunciar, evidentment, a ni un dels llibres -en tinc entre quatre i cinc mil- ni als quadres, ni als plats, els canelobres, o tots aquests objectes acumulats durant vint-i-cinc anys. Com es trasllada, tot això? Dintre de caixes, ja ho sé. Però va comprès en el mateix passatge marítim del ciutadà que se'n va? I, d'ací a Veracruz, ho he de traslladar pel meu compte? I és car? No fóra millor d'endur-nos-ho tot? I el vaixell m'ho deixaria a Bilbao, o on? Aquestes són preguntes les respostes de les quals puc trobar-les a Mèxic mateix. Només les plantejo perquè tu ja vas passar aquests tràfecs. Bé: ja hem arribat. En l'entretemps, mentre no trobo un pis -i ja m'has anunciat que és difícil d'aconseguir-los- on ho deixo, tot plegat? Hi deu haver bodegues i el magatzematge no deu ésser massa car, oi?

Tornem a Mèxic. Només puc fer diners amb la venda dels dos cotxes i mig (encara tenim el Velam-Isetta) i alguns mobles. Són poquíssims diners, fet i fet. No crec que arribin ni per pagar el viatge. Però suposem que segueixo treballant amb els Álvarez Pérez i que comencem a estalviar, cosa perfectament possible, ja demostrada en altres moments, i que al cap de deu o dotze mesos tenim arraconats trenta o quaranta mil pesos. Si seguia treballant amb els susdits cubans (ara sí: són cubans) i considerava com a extres tot el que ingressés per escenografia i pintura -diguem venda de Tísners- podríem atènyer la xifra d'abans en dotze mesos. Encara quedaria la possibilitat d'enviar-vos els diners a mesura que els tinguéssim, en comptes de deixar-los al banc, temptadorament al nostre abast. Si, una vegada pres el det²rmini, ens hi llancéssim de cap, com podríem

avançar terreny, en l'interregne? Si tu i la Rosa, ja des d'ara, us poséssiu a cercar-nos un pis, no el trobaríeu, potser i tot abans? És inconcebible que arribéssim amb dos o tres cents pesos i haguéssim d'anar-nos-en a viure a un hotel.

L'altra cosa, la feina. També crec en la meua capacitat (potser amb menys entusiasme que vosaltres) però reduint-la a una mesura sensata sé que aviat tindria treball i me'n sortiria bé. Què podria fer? Escenografia de cinema, que és el meu fort? No hi ha uns sindicats tan obstaculitzadors com els d'ací? Cal que ho escateixis a fons. També podria dedicar-me a les meves pel·lícules comercials, però he de saber abans si podria establir-me, si fóra fàcil de trobar-hi mercat, si hi ha possibilitats d'adquirir o llogar una màquina de trenta-cinc mil·límetres. Preguntes colaterals: la televisió local projecta a 16 o 35 mil·límetres? Si cal filmar a 35 i passar-ho en 16, on fan les reduccions? A Barcelona mateix? Estic gairebé segur que deu ésser així, com també que hi ha laboratoris de color i blanc i negre, però voldria confirmar-ho. També processen l'Ektachrom? Hi ha laboratoris que facin el transfer de la cinta magnètica a l'òptica? Potser trobaria algú interessat en associar-se i podria ensenyar-li el meu mostrari. Porto fetes cinquanta-dues pel·lícules a colors en 35 mil·límetres i una, la darrera, a 16 mil·límetres i de setze minuts de projecció, és l'explicació del calendari maia. Va encarregar-me-la el nou Museu d'Antropologia -el Museu és una cosa tremenda, veritablement sensacional, bastit en els terrenys del vell camp de golf del Passeig de la Reforma- i la passen en una sala de projecció -dependència de la sala d'història maia- tres vegades cada hora. És una realització íntegrament meua, des del guió i la selecció de la música de fons, als dibuixos, moviments i trucatges, passant per l'elecció del locutor i la seva direcció a l'hora de gravar el text, que dura nou minuts. Vaig fer-la per 150.000 pesos, dels quals fins avui només me n'han pagat la tercera part. De la resta me'n quedaran nets dotze o catorze mil, ja que encara he de pagar la Kodak, els laboratoris, els tècnics, el so i la gravació, i repartir el guany entre el qui em va aconseguir la feina i el qui m'ajudà a realitzar-la als seus estudis i fotografiant-la. Però aquests dotze o catorze mil podrien ésser la base de l'estalvi que et deia.

Podria, encara, fer publicitat i de totes les possibilitats aquesta és la més mortificadora. No la puc descartar pas, no obstant. Ara bé: trobaria feina i me la pagarien com cal, perquè visqués una família nombrosa com la meua?

Per què no preguntes a la Nuri Jordà quines possibilitats hi hauria de treballar amb el Lenner de Movierecord?

Fixa't: són una pila de caps que he de lligar anticipadament. Si jo fos tot sol -o si només fossim la Lluïsa i jo- no tindríem cap mena de dubte, ni hauria de preguntar res per endavant, ni tractaria d'aconseguir cap mena de seguretat a

la bestreta. Vindríem i prou, com fos. I, de totes maneres, si cal posseir una certa dosi d'esperit d'aventura, dona per fet que la tenim i que s'hi pot comptar. No és que defugi el risc; només tracto d'estalviar-me els que siguin innecessaris.

+ + +

Sí: la Crònica de Metlesòtxitl és l'antiga Conquesta del Vell Astlan. Meditada, feta i refeta al llarg de dotze anys (la primera versió mecanografiada del pròleg té correccions amb la lletra del pare). Vaig començar la versió definitiva -dic definitiva perquè ara ja no té remei- el gener del 63. Volia enviar-la al Sant Jordi que tu vas guanyar però va arribar l'octubre i encara no havia acabat de passar-la en net. Com a mecanògraf sóc una pepa de primer ordre. I va ésser molt millor! Haver de competir amb tu (ignorant que hi participaves) hauria estat esgarriós! Hi he treballat altra vegada tot aquest any, ajustant-me als requeriments del Sant Jordi, amb tot i saber que només el prenia com a fita però sense esperar-ne res pel que ara mateix et diré. De trenta-sis capítols que tenia originalment (autèntic roman-fleuve feia més de sis-centes pàgines d'un llibre com els de la Selecta) vaig escurçar-la fins als vint-i-dos capítols actuals. O vint-i-un i una mica més, perquè és difícil d'admetre que les tres darreres quartilles constitueixin un capítol. Ja conec totes les limitacions: les meves, d'abord. I les de les circumstàncies, després. És un llibre antiespanyolista fins al moll de l'os i ningú no gosaria premiar-lo i menys publicar-lo. Però ficat en un calaix del meu closet s'hi podria dolorosament. Havent-lo enviat al Sant Jordi -i sense necessitat de què li passi res- ja he complert amb els meus principis: l'he pensat, l'he escrit en català i l'he fet concursar a un premi de novel·la catalana. Després ja podré publicar-lo en castellà i tinc la vaga esperança que agradi als mexicans que, almenys en hipèrbole, guanyen als espanyols alguna vegada.

Vaig reprendre'l el dia que vaig creure que havia trobat la fórmula d'evitar les meves freqüents encallades. Vaig donar-li des d'aleshores el to feixuc, tot i reiterat de les cròniques espanyoles del XVIè, imitant especialment la de Bernal Díaz del Castillo. I vaig convertir deliberadament el meu protagonista en un autèntic beneit del cabàs, que s'ho creia tot i que em permetia, a través de la seva badoqueria i ingenuïtat, fer les afirmacions més agosarades. Ara només et puc dir que aquella versió final em satisfà. Entenem-nos: jo, que m'assemblo a Metlesòtxitl almenys en la beneiteria, em rellegeixo i m'hi faig uns bons panxons de riure. Ah, una cosa! Vaig decidir-me a enviar-la quan vaig veure que tu no formaves part del jurat. Jo em creia que la formació es regia per aquell sistema d'incorporar-hi el darrer guanyador. Quan vaig llegir la llista dels membres vaig trobar-hi que només era amic d'en Tasis i als altres no els conec si no és literàriament, i ells no em coneixen a mi. Puc deixar-los fer

sense cap mena de coacció, doncs. Per cert: no m'han acusat rebut i em té neguitós. Vols telefonar a Ediciones Spes i preguntar-los si no han rebut de Mèxic una Crònica de Metlesòtxitl, de 375 pàgines, tres exemplars mecanografiats (la tramesa va costar-me un ull de la cara) i m'ho vols informar? Inclou-me la resposta ben aviat. Vaig deixar-ho a una sospitosa oficina de correus de San Bartolo Naucalpan, a un lleganyós empleat, i no vaig poder veure si havia comprès de què es tractava. Va donar-me un rebut d'estar per casa, on pràcticament no hi diu res. Si s'ha rebut serà ben bé un d'aquests imponderables del país. I si s'ha perdut... cagada l'hem, que deia en Morató. A veure si després que l'hagin llegida els meus jurats pots pescar-ne un exemplar. No et pots imaginar fins a quin punt m'interessa conèixer l'efecte que t'hagi fet a tu i a la Rosa. Ací l'hem llegida -parlo, és clar, de la darrera versió- en Riera (fins a mitja crònica) i sencera en Miquel, la Maria, la Lluïsa, l'Arcadi, la Maria Teresa i jo. A tots ens ha agradat molt. Ara l'està llegint el meu consogre i es veu que les primeres impressions són bones a desgrat que s'entrebanca amb els noms mexicans -també t'havia passat a tu quan llegies les primeres versions- i diu que li dificulta la lectura. Vaig tractar d'ajudar-lo fent-li veure que la llargada dels noms autòctons equivalia a dir Césarpisunyerbayo, però em sembla que no vaig reeixir a tranquil·litzar-lo.

Tens feina llarga a contestar tot això. Però fes-la de pressa, perquè tens un cunyat impacient i imperatiu com la teva dona ("No teniu vergonya si no agafeu el pròxim vaixell!") i em moro de ganes de rellgir-te. Amb totes les explicacions de la meva carta d'ahir (i amb un vot de censura de la Lluïsa per no haver-là-hi ensenyada abans de tirar-la a la bústia) em penso que ja no deixo res pendent. Una enyorança còsmica i abraçades a dojo

Tímer

Gràcies pel disc del Raimon, que deurem rebre aviat. Som els seus fans de Mèxic. La Marta Dutrem va anar-se'n diumenge passat a Nova Iork i s'embarcava en viatge de plaer del tipus nàutic. No va endur-se'n la meva Crònica per què trigarà més d'un mes en arribar a Catalunya. Vam sopar amb ella i en Piero i els Pagès a can Víctor Alba un dia de la setmana passada, no recordo quin.

Estimats,

Hauríem volgut veure'ls el dia de la sortida però no vam poder anar a acompanyar-los. Esperem anar a veure la Fina un d'aquests dies. Ja us en dire alguna cosa. Com m'agradaria poder veure-us de nou aquest hivern, però en modo... Ens aquantarem els fans. De tots maners estem contínuament amb vosaltres en esperit i us estarem moltíssim. Love,
Quins ametlles de la tendeta verda!